

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-53](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-53)

УДК: 614.2(477):328.186

Ольга ПОПЕЛО

Національний університет «Чернігівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-4581-5129>

e-mail: popelo.olha@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Стаття присвячена дослідженню впливу явища «корупція» в державних органах влади на функціонування системи охорони здоров'я України. Розглядаються не лише питання впливу корупції на функціонування системи охорони здоров'я в цілому, а й такі питання, як державне регулювання діяльності медичних закладів, перерозподіл на місця функцій управління у системі охорони здоров'я, надання автономного статусу медичним закладам (автономізації), фінансування в цілому системи охорони здоров'я. У статті розкрито українські законодавчі антикорупційні регулятори, інституційні важелі Кабінету Міністрів України, місцевих адміністрацій та виконавчих органів влади. Автором представлено організаційно-економічний механізм запобігання корупції у сфері охорони здоров'я. Аналізується можливість створення та впровадження раціонального організаційно-економічного механізму запобігання корупції в органах державної влади в контексті забезпечення ефективного регулювання системи охорони здоров'я.

Ключові слова: корупція, ефективність регулювання, державні органи влади, місцеві органи влади, система охорони здоров'я, нормативні важелі, організаційно-економічний механізм.

Olha POPELO

Chernihiv Polytechnic National University

ORGANISATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM FOR PREVENTING CORRUPTION IN PUBLIC AUTHORITIES IN THE CONTEXT OF ENSURING EFFECTIVE REGULATION OF THE HEALTHCARE SYSTEM

The article is devoted to the research of the impact of the phenomenon of "corruption" in the state authorities on the functioning of the healthcare system in Ukraine. The article considers not only the impact of corruption on the functioning of the healthcare system in general, but also such issues as state regulation of medical institutions, redistribution of management functions in the healthcare system, granting autonomous status to medical institutions (autonomization), and financing of the healthcare system in general. The article describes the Ukrainian legislative anti-corruption regulators, institutional levers of the Cabinet of Ministers of Ukraine, local administrations and executive authorities. The author presents an organizational and economic mechanism for preventing corruption in the healthcare sector. The mechanism is based on the system of institutional and legislative regulators, and also reveals their subordination and sequence of influence. The main elements of the organizational and economic mechanism for preventing corruption in the healthcare sector are anti-corruption legislation, legalization of the healthcare market, decentralization of the healthcare management system, autonomy of healthcare institutions, openness of financial and economic activities, and transparency of information and communication activities. The presented scheme of the mechanism reflects the elements of regulatory prevention of corruption, as well as the subordination and sequence of activation of elements in healthcare management. The proposed mechanism for preventing corruption in healthcare allows for effective and anti-corruption management of healthcare institutions at all levels of subordination to state and local authorities. The author formulates conclusions regarding the possibility of corruption's impact on the functioning of the healthcare sector. The author analyses the possibility of creating and implementing a rational organizational and economic mechanism for preventing corruption in public authorities in the context of ensuring effective regulation of the healthcare system.

Keywords: corruption, efficiency of regulation, state authorities, local authorities, health care system, regulatory levers, organizational and economic mechanism.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Функціонування не лише національної системи охорони здоров'я, а також усієї економіки країни безпосередньо залежить від ефективних заходів запобігання корупції на всіх рівнях та у всіх сферах соціально-економічної діяльності суспільства. Корупція як явище дуже небезпечне для всіх без винятку сфер діяльності та є прямою загрозою для забезпечення здоров'я нації, ефективного та якісного надання послуг населенню у сфері охорони здоров'я, забезпечення високого рівня соціального захисту населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням проблеми запобігання корупції в сфері охорони здоров'я займалося чимало вітчизняних вчених: Биркович Т. І., Бурак М. В., Демченко І.С. та інші [1-3]. Увага приділяється як аналізу негативного впливу корупції на функціонування усієї системи охорони здоров'я в цілому, так і на функціонування окремих сфер даної системи. Так, в дослідженнях Биркович Т.І. аналізується Європейський досвід, де політична стабільність держави та соціальний розвиток сумісні з правом людини на здоров'я та спрямовані запобігання корупції та недопущення зайвих витрат через корупцію [1]. В окремих дослідженнях

аналізуються питання впливу явища корупції на сферу охорони здоров'я, виявлення даного явища на різних рівнях, а також надається аналітика вразливих до корупції питань реформи системи охорони здоров'я України [3].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Проте, з урахуванням процесів реформування національної системи охорони здоров'я, проблематика корупції у сфері охорони здоров'я потребує досліджень науковців як і аспекти подолання корупції, так і розвитку системи охорони здоров'я, у тому числі її євроінтеграційного розвитку в межах реформи.

Формулювання цілей статті

Метою даної статті є розробка організаційно-економічного механізму запобігання корупції в органах влади в контексті забезпечення ефективного регулювання системи охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу

Розглянемо питання державного управління системою охорони здоров'я та регулювання діяльності в даній сфері. Відповідно до законодавства України, охорона здоров'я є системою заходів, спрямованих на збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, працездатності та соціальної активності людини за життя. Такі заходи здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, заклади охорони здоров'я; фізичні особи - підприємці, які зареєстровані у встановленому законом порядку та одержали ліцензію на право провадження господарської діяльності з медичної практики; медичні та фармацевтичні працівники, фахівці з реабілітації, громадські об'єднання і громадяни [4].

Повноваження з розробки державних цільових програм, створенням економічних, правових та організаційних механізмів, які повинні стимулювати ефективну діяльність усіх учасників сфери охорони здоров'я, а також забезпечення розбудови мережі закладів охорони здоров'я належать Кабінету Міністрів України. Крім того, функції координації міжнародного співробітництва в Україні та підписання міжурядових угод також належать Кабінету Міністрів. Повноваження щодо реалізації державної політики в сфері охорони здоров'я покладено на місцеві державні адміністрації, а також органи місцевого самоврядування. Безпосереднє управління комунальними закладами охорони здоров'я, організацію їх матеріально-технічного, кадрового та фінансового забезпечення здійснюють виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.

Отже, як зазначено на рис. 1, державні службовці (особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) [5] усіх рівнів мають прямий та безпосередній вплив на діяльність системи охорони здоров'я, в тому числі на прийняття управлінських рішень, що впливають на ефективність діяльності усіх учасників системи та можуть призвести до проявів корупції.

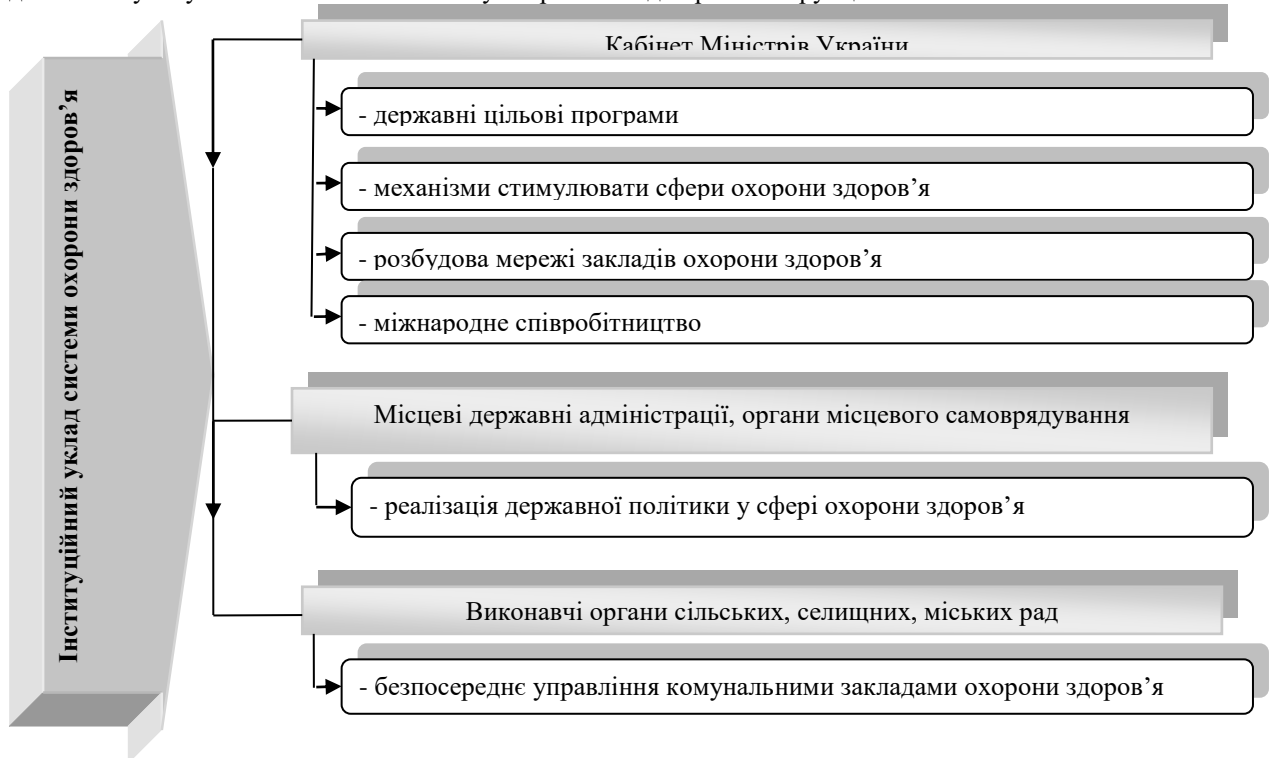

Рис. 1 Державне регулювання системи охорони здоров'я України

Джерело: систематизовано автором на основі [4-5]

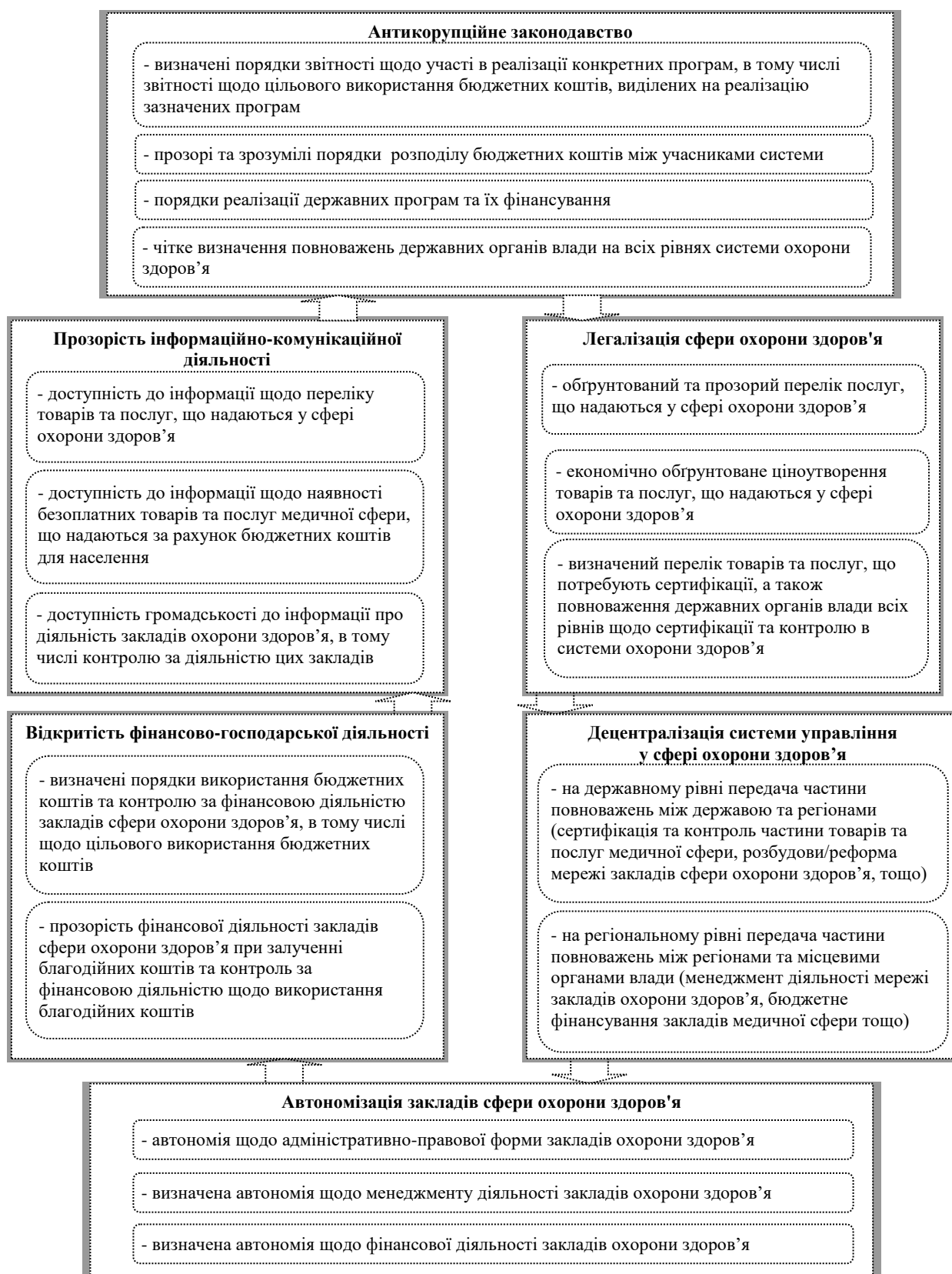

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм запобігання корупції в органах влади в контексті забезпечення ефективності регулювання системи охорони здоров'я

Джерело: побудовано автором

Процес визначення напрямків реалізації державних програм, економічне обґрунтування обсягів їх фінансування, розробка механізмів цільового фінансування, реалізації державних політики у сфері охорони здоров'я, управлінські рішення щодо адміністративно-господарської діяльності закладів охорони здоров'я і є тим аспектом функціонування системи охорони здоров'я, що створює ризики корупції в державних

органах влади. Згідно з аналізом проведених досліджень, можна виділити такі рівні корупції у медичній сфері:

- а) пацієнта - медичний працівник;
- б) працівник медичної установ - керівництво лікарні;
- в) корупція на рівні держави (державні закупівлі медичних препаратів, тощо) [6].

Враховуючи аналіз наукових досліджень щодо функціонування сфери охорони здоров'я та наявності корупції у державних органах влади пропонується сформувати організаційно-економічний механізм запобігання корупції в органах влади в контексті забезпечення ефективного регулювання системи охорони здоров'я (рис. 2).

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», корупція – це використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/ пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [5]. Чітка антикорупційна політика, заснована на прозорому антикорупційному законодавстві, дає можливість окреслити чіткі засади діяльності усіх учасників сфери охорони здоров'я. Недопущення випадків отримання неправомірної вигоди посадовими особами збільшить конкурентну спроможність надавачів послуг у сфері охорони здоров'я та відповідно покращить якість цих послуг. Одним з найважливіших напрямків ефективного функціонування та розвитку системи охорони здоров'я є передача влади між державою та регіонами, а всередині регіонів – між регіонами і місцевим рівнем [7]. Ключовими моментами в децентралізації системи охорони здоров'я може бути як передача функцій управління на різних рівнях системи, так і передача функцій безпосередньо медичними закладами.

Необхідність ефективного використання бюджетних коштів і постійне зростання рівня забезпечення безперервного процесу надання медичних послуг в умовах ринкової економіки призвели до пошуку шляхів підвищення продуктивності у цій сфері. В умовах сьогодення одним із шляхів є надання закладам охорони здоров'я відповідної автономії. Автономізація медичних закладів є процесом надання закладу статусу автономної установи, яка має право самостійно вирішувати організаційні та фінансово-економічні питання. Це означає, що заклад отримує більше повноважень в управлінні власними ресурсами, у тому числі збільшується відповідальність за їх ефективне використання. Одним з основних підходів до автономізації закладів охорони здоров'я є зміна їхньої структури і організаційної форми – створення некомерційних організацій, фондів чи корпорацій. Автономізація може збільшити ефективність надання медичних послуг та поліпшити якість допомоги пацієнтам, забезпечуючи більш гнучку та прозору систему управління закладом охорони здоров'я.

Важливою складовою забезпечення недопущення корупції є прозорість фінансово-економічної діяльності закладів охорони здоров'я. Прозорість та громадська доступність до інформації про фінансову діяльність забезпечить надання точної та повної інформації щодо фінансових та економічних показників, таких як доходи, витрати, прибуток, активи та зобов'язання. Прозорість даного виду діяльності закладів охорони здоров'я дозволяє інвесторам, партнерам та іншим зацікавленим сторонам зробити інформоване рішення щодо співпраці або інвестування. Крім того, прозорість фінансово-економічної діяльності може допомогти уникнути фінансових шахрайств та інших недобросовісних практик, тобто корупції.

Одним з важливих чинників протидії корупції в системі охорони здоров'я є інформування громадськості щодо пропонованих послуг та медичних товарів, а також їх вартості в усіх без винятку учасників ринку охорони здоров'я. Крім того, безпосередній доступ громадськості до контролю за фінансово-економічною діяльністю закладів медичної сфери дасть можливість вчасно реагувати на прояви корупції та забезпечить законність в діяльності цих закладів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Проведене дослідження інституційних регуляторів та нормативно-правових засад дозволило сформувати організаційно-економічний механізм запобігання корупції в органах влади в контексті забезпечення ефективності діяльності системи охорони здоров'я. Розроблений механізм відображає елементи нормативного запобігання корупції, а також підпорядкованість і послідовність активізації елементів при управлінні у сфері охорони здоров'я. Даний механізм дозволяє здійснювати ефективне та антикорупційне управління закладами охорони здоров'я на усіх рівнях підпорядкування державним та місцевим органам влади.

Література

1. Биркович Т. І. Корупція як перешкода на шляху ефективного регулювання системи охорони здоров'я / Т. І. Биркович // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 10. – С. 79-82.

2. Бурак М. В. Корупція у сфері охорони здоров'я як загроза національним інтересам і безпеці України / М. В. Бурак // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: матеріали міжнародної конференції». – Х., 2017. – С. 43-44.
3. Демченко І. С. Корупція та громадське здоров'я: точки дотику та правове регулювання / І. С. Демченко // Реформування системи охорони здоров'я: корупційні ризики та способи їх усунення: матеріали круглого столу (м. Харків, 5 груд. 2019 р.). – Х.: Право. 2019. – С. 14-34.
4. Основи законодавства про охорону здоров'я [Електронний ресурс]: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 1. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
5. Про запобігання корупції [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 205. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
6. Батиргарєєва В. С. Деякі результати опитування громадськості з приводу поширення корупційних практик у медичній сфері України / В. С. Батиргарєєва // Реформування системи охорони здоров'я: корупційні ризики та способи їх усунення: матеріали круглого столу (м. Харків, 5 груд. 2019 р.). – Х.: Право. 2019. – С. 9-12.
7. Рудакова Л. О. Децентралізація управління системою охорони здоров'я на місцевому рівні (на прикладі Київської області) / Л. О. Рудакова, В. М. Михальчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2021. – № 8. – С. 105-112.

References

1. Byrkovych T. I. Koruptsiia yak pereshkoda na shliakhu efektyvnoho rehuliuvannia systemy okhorony zdorovia / T. I. Byrkovych // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2018. – № 10. – S. 79-82.
2. Burak M. V. Koruptsiia u sferi okhorony zdorovia yak zahroza natsionalnym interesam i bezpetsi Ukrainy / M. V. Burak // Kryminalno-pravovi ta kryminolohichni zasady protydii koruptsii: materialy mizhnarodnoi konferentsii». – Kh., 2017. – S. 43-44.
3. Demchenko I. S. Koruptsiia ta hromadske zdorovia: tochky dotyku ta pravove rehuliuvannia / I. S. Demchenko // Reformuvannia systemy okhorony zdorovia: koruptsiini ryzyky ta sposoby yikh usunennia: materialy kruhloho stolu (m. Kharkiv, 5 hrud. 2019 r.). – Kh.: Pravo. 2019. – S. 14-34.
4. Osnovy zakonodavstva pro okhoronu zdorov`ia [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 19.11.1992 № 2801-XII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1993. – № 4. – St. 1. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
5. Pro zapobihannia koruptsii [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 № 1700-VII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2014. – № 49. – St. 205. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
6. Batoryhareieva V. S. Deiaki rezultaty opytuvannia hromadslosti z pryvodu poshyrennia koruptsiinykh praktyk u medychnii sferi Ukrainy / V. S. Batoryhareieva // Reformuvannia systemy okhorony zdorovia: koruptsiini ryzyky ta sposoby yikh usunennia: materialy kruhloho stolu (m. Kharkiv, 5 hrud. 2019 r.). – Kh.: Pravo. 2019. – S. 9-12.
7. Rudakova L. O. Detsentralizatsiia upravlinnia systemoiu okhorony zdorovia na mistsevomu rivni (na prykladi Kyivskoi oblasti) / L. O. Rudakova, V. M. Mykhalchuk // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2021. – № 8. – S. 105-112.